

De Zuid-Afrikaanse Wijnen

I. Korte geschiedenis van de Zuid-Afrikaanse Wijnbouw

a. De eerste wijnstokken

De stichting van een verversingspost aan de Kaap de Goede Hoop door de 'Vereenigde Oost-Indische Compagnie' in het jaar 1652 had als enig doel haar eigen koopvaardijvloot op doorvaart naar Indië van verse levensmiddelen te voorzien.

Jan van Riebeeck, de eerste gouverneur van Kaap de Goede Hoop, plantte er in 1655 de eerste wijnstokken en op **2 februari 1659** werd de **eerste wijn gemaakt van Kaapse druiven**.

De eerste jaren verliep het verbouwen van druiven moeizaam, vooral vanwege de onkunde op dit gebied. Hier kwam verandering in toen **Simon van der Stel**, Van Riebeecks opvolger, in 1679 arriveerde. Van der Stel was niet alleen een enthousiast, maar ook een kundig wijnmaker. Hij legde een wijngaard aan op zijn boerderij in Constantia. Later is Constantia overgenomen door de familie Cloete en hun wijnen zijn wereldberoemd geworden.

b. Voor- en tegenspoed

In de eerste helft van de 19e eeuw ontstond in Engeland een nieuwe markt voor Kaapse wijnen. Niet alleen omdat de Engelsen de Kaap hadden bezet, maar ook omdat ze tegelijk oorlog voerden tegen de Fransen en er geen wijn uit Frankrijk geïmporteerd kon worden. Het aantal geplante wijnstokken steeg in 45 jaar van 13 miljoen tot 55 miljoen en de wijnproductie van 0,5 naar 4,5 miljoen liter.

Helaas werd er weinig aandacht besteed aan planning en kwaliteit, noch aan het feit dat de problemen tussen Groot-Brittannië en Frankrijk wel eens opgelost zouden kunnen worden.

In 1861 sloten Groot-Brittannië en Frankrijk vrede en de Zuid-Afrikaanse wijnexport stortte ineen.

In 1886 ontdekte men dat de wijnstokken door phylloxera waren aangetast en het aantal wijngaarden werd gedecimeerd.

In 1899 brak de Boerenoorlog tegen de Engelsen uit. De aanplant van nieuwe wijnstokken resulteerde in overproductie: kortom, de chaos in de wijnindustrie was compleet.

c. De KWV

Het was Charles Kohler die in het begin van de vorige eeuw het initiatief nam om de situatie te verbeteren, wat uitmondde in de oprichting van de 'Ko-operatieve Wijnbouwers Vereniging van Zuid-Afrika Beperkt (KWV) in 1918. Pas na de oprichting van de KWV werd de orde in de sector enigszins hersteld en werd de basis gelegd voor de bloeiende wijnbouw die we nu kennen.

II. De Hedendaagse Zuid-Afrikaanse wijnbouw

Ondanks de lange economische isolatie (onder het vorige politieke regime), die in 1994 eindigde met de overgang naar een democratie, zijn lokale producenten intensief bezig geweest met vernieuwingen in de wijnbouwtechnologie. Het betreft vernieuwingen op het gebied van bodembewerking, irrigatie en snoeimethoden. Zij richtten hierbij hun aandacht op de bodemsoort en op het vinden van druivenrassen die op een specifieke bodemsoort goed gedijen. Hun deskundigheid heeft ook geleid tot het vinden en aanplanten van nieuwe wijngaarden in streken die voorheen ongeschikt werden geacht voor de druiventeelt. Tegelijkertijd is in Ernita, Wellington in de West-Kaap, op de grootste wijnstokkenwekerij ter wereld uitgebreid onderzoek verricht naar de ontwikkeling van rassen die resistent zijn tegen virussen.

Wat Zuid-Afrikaanse wijnen onderscheidt van wijnen uit andere wijnproducerende landen is dat zij de tradities van de Oude Wereld en een 350 jaar lange geschiedenis van wijn maken combineert met de technologie en innovaties van de Nieuwe Wereld.

III. Klimaat

Het klimaat van de zuidwest Kaap is koeler dan haar ligging op 35 graden ten zuiden van de evenaar doet vermoeden. De Atlantische Oceaan en de Indische Oceaan vloeien hier samen en de temperatuur wordt getemperd door de koude Benguela stroming die vanaf de zuidpool in noordelijke richting langs de westkust van Afrika trekt. Hierdoor ontstaat een **mediterraan klimaat**.

De gemiddelde neerslag varieert van 450 tot 1.000 mm per jaar en valt voornamelijk tussen de maanden mei en augustus, als het wintert op het zuidelijk halfrond. De zomers zijn eerder warm dan heet te noemen en de winters zijn mild en bijna vorstvrij

IV. Druivenrassen

Witte druivenrassen

Chenin Blanc (in Zuid-Afrika ook bekend als Steen) is de belangrijkste druif van de Kaap. In 2005 was 18,8% van de nationale wijngaarden er mee aangeplant. Deze druif, die kweeper en honing suggereert in de neus en in de mond, wordt gebruikt om een groot assortiment wijnen met een breed gamma van smaken van te maken, maar wordt ook gebruikt voor sherry's en mousserende wijnen. Dit type druif kan dankzij edele rotting ook voortreffelijke dessertwijnen leveren.

Colombar(d): deze druiven hebben een natuurlijk fruit-/ zuurgehalte en leveren voornamelijk frisse en fruitige wijnen.

Chardonnay wordt op grote schaal aangeplant. De druiven worden meestal gebruikt voor een varietal (monocépage) wijn, maar soms ook verwerkt in een blend.

Sauvignon Blanc: De wijnen van deze druif zijn meestal droog en hebben een uitgesproken peperig of grasachtig karakter. Deze druif, die in de 18e eeuw op zeer grote schaal werd aangeplant, wint aan populariteit en haar aandeel in de wijnbouw groeit aanzienlijk.

Cape Riesling (Crouchen Blanc) werd lang aangezien voor Weisser Riesling, maar werd later geïdentificeerd als het Franse ras Crouchen Blanc. Er worden delicate, fruitige witte wijnen van hoge kwaliteit van gemaakt met grasachtige tonen.

Semillon produceert een volle, maar toch subtiele wijn met lichte zuren. Wordt vaak gebruikt in blends.

Muscat d'Alexandrie (in Zuid-Afrika Hanepoot genoemd) is waarschijnlijk ontwikkeld vanuit 'Spaanse dryven' die Jan van Riebeeck had meegenomen. Hanepoot wordt voornamelijk gebruikt om zoete dessertwijnen van te maken.

Andere rassen zijn: Riesling (Rhine Riesling), Bukettraube, Chenel, Clairette Blanche, Emerald Riesling, Gewürztraminer, Muscadel, Nouvelle, Palomino, Pinot Gris, Ugni Blanc en Viognier.

Blaue druivenrassen

Cabernet Sauvignon krijgt langzaam aan steeds meer belangstelling in de West-Kaap. Zuid-Afrika mag er trots op zijn dat in haar wijngaarden de Cabernet-Sauvignon perfect rijp raakt, wat resulteert in sublieme wijnen. Net als in de Bordeaux kan deze wijn worden geblend met de Merlot of de Cabernet Franc.

Shiraz is buiten Zuid-Afrika en Australië beter bekend als Syrah. Wint internationaal aan populariteit en wordt door velen als de toekomst voor Zuid-Afrika gezien. De aanplant van Shiraz is enorm gestegen van 0,9% in 1990 tot 9,6% van het totaal in 2005.

Merlot wint vooral in Stellenbosch en Paarl aan populariteit. Een variëteit die snel rijp is en waarvan de wijn wordt gebruikt om de Cabernet-Sauvignon zachter en breder te maken. Hij wordt nu steeds meer gebruikt om als varietal wijn te bottelen, niet alleen vanwege zijn goede karakter, maar ook omdat hij na korte tijd op dronk is.

Pinotage een inheems ras. Deze druif is een kruising van de Pinot Noir en Cinsaut (plaatselijk bekend als Hermitage), in 1925 ontwikkeld door Professor Abraham Perold. Zij combineert de edele eigenschappen van de Pinot Noir met de betrouwbaarheid van de Cinsaut. Deze druif levert complexe en fruitige wijnen, die zowel rijp als jong te drinken zijn, en die nog mooier worden door rijping op eikenhout.

Pinot Noir Hoewel dit druivenras nog niet op grote schaal wordt gecultiveerd, wordt er in de koelere wijnbouwgebieden van Zuid-Afrika uitstekende wijn van gemaakt.

Cinsaut levert redelijk geprijsde wijnen die snel op dronk zijn.

Andere rassen zijn: Ruby Cabernet, Cabernet Franc, Gamay Noir, Tinta Barocca...

V. Productie (cijfers van 2005)

- **100.200 hectare** aan wijngaard, verspreid over een gebied van 800 km lengte.
- **3,1%** van de totale wereldwijnproductie.
- **9^e plaats** op de lijst van grootste wijnproducerende landen.
- totale productie: **628,5 miljoen liter**.
- **54,3%** van het totale wijngaardoppervlak beplant met **witte druivenrassen** en 45,7% met blauwe druivenrassen.
Aandeel van blauwe druivenrassen neemt gestadig toe.

VI. Export

De export van Zuid-Afrikaanse wijnen is de afgelopen veertien jaar exponentieel gestegen. In 1991 werd nog geen 22 miljoen liter Zuid-Afrikaanse stille wijn uitgevoerd, in 2005 is het totale exportvolume bijna verdertienvoudig en bedroeg bijna 280 miljoen liter.

Belangrijkste exportmarkten voor Zuid-Afrikaanse stille wijn in 2005

Land	Totale export in liters	Aandeel rode wijn	Marktaandeel totaal
Verenigd Koninkrijk	102 213 792	40,6%	36,5%
Nederland	46 925 408	52,2%	16,8%
Duitsland	35 898 405	64,8%	12,8%
Zweden	20 009 485	52,1%	7,1%
Canada	12 590 140	51,0%	4,5%
USA	10 013 598	56,4%	3,6%
Denemarken	9 715 199	74,7%	3,5%
België	8 186 660	44,1%	2,9%
Australazië	5 832 505	3,1%	2,1%
Frankrijk	5 427 424	41,2%	1,9%
Overig	18 627 163	28,8%	1,6%
Totaal	279 870 514	48,8%	100,0%

Bron : South African Wine Industry Statistics, 2006

VII. De Wijngebieden

De meeste wijngaarden liggen in de **West-Kaap** dichtbij de kust, maar wijn wordt ook geproduceerd in de drogere streken iets noordelijker en oostelijker. Bijvoorbeeld in Klein Karoo, Olifantsrivier en Oranjerivier.

De traditionele wijngebieden van het Kaapse schiereiland en omliggende streken hebben een overwegend mediterraan klimaat met warme, droge zomers en voldoende neerslag in de winter, waardoor irrigatie niet nodig is. Naarmate men meer in de richting gaat van Klein Karoo, wordt het klimaat steeds droger en warmer, met grote verschillen tussen zomer- en wintertemperaturen.

CONSTANTIA

Constantia omvat de alom bekende Constantiavallei waar Simon van der Stel zijn historische boerderij stichtte. Uit deze streek komt de dessertwijn die in de 19e eeuw zo populair was. Er zijn vijf *estates* in de *ward* die allen de traditie om uitstekende wijnen te maken, voortzetten. De wijngaarden liggen tegen de hellingen van de Constantiaberg, een uitloper van de Tafelberg, met Kaapstad aan zijn voet. De wijnstokken profiteren van de schaduw van de berg in de middag en van de koele zeewind uit False Bay op nog geen acht kilometer afstand. Irrigatie is overbodig omdat er voldoende regen valt.

PAARL

Paarl is één van Zuid-Afrika's belangrijkste wijnproducerende gebieden. Hier bevindt zich een aantal van haar meest prestigieuze wijnproducenten en meest progressieve coöperaties. Er heerst een typisch Mediterraan klimaat, de zomers zijn lang en warm, de jaarlijkse neerslag is ongeveer 650 millimeter, minder dan in Constantia weliswaar, maar voldoende om alleen in extreme omstandigheden irrigatie toe te hoeven passen. Plaatselijke bodemsoorten kunnen

onderverdeeld worden in drie hoofdsoorten: 'Table Mountain zandsteen' bij de Bergrivier, granietbodem in de nabijheid van Paarl zelf en 'weathered shales' in het noordoosten. Men verbouwt in Paarl een grote verscheidenheid aan druiven, waarvan Cabernet-Sauvignon, Pinotage, Chardonnay, Chenin blanc and Sauvignon blanc het meeste potentieel bezitten om te worden geëxporteerd.

De Franschoek vallei maakt officieel onderdeel uit van Paarl, en is gelegen ten zuiden van de stad Paarl en ten oosten van Stellenbosch. Omdat er aan twee kanten bergen liggen die hoog uitreiken boven de vallei, is het klimaat tamelijk gevarieerd.

Oorspronkelijk vestigden zich hier in Franschoek de Franse Hugenoten. Vandaar dat de meeste boerderijen en landgoederen nog steeds Franse namen hebben. De wijnen uit deze *ward* zijn van een aanzienlijke kwaliteit.

VIII. Joostenberg & Steenberg

Joostenberg

Het wijnhuis Joostenberg is al 5 generaties in het bezit van de Zuid-Afrikaanse Myburgh familie. Al vele generaties lang werden er druiven verbouwd op Joostenberg, maar sinds 1947 werd er geen wijn meer op de boerderij geproduceerd. In het jaar 2000 keerde de Myburgh familie echter weer terug naar de traditie van het wijnmaken. Joostenberg is een klein wijnhuis waar de broers Tyrrel en Philip Myburgh zij aan zij en met passie werken. Tyrrel is verantwoordelijk voor het wijnmaken en Philip voor de viticultuur.

Eigen stijl

Joostenberg streeft ernaar wijnen met een herkenbare, eigen stijl te creëren. Wijnen die een reflectie zijn van de omgeving of het 'terroir' waar de druiven groeien. De jongste jaren heeft Joostenberg veel onderzoek gedaan naar de invloed van het terroir op de druiven die er verbouwd worden. Verder hebben ze veel geëxperimenteerd met nieuwe druivensoorten en blends, wijnbouw- en wijnmaaktechnieken.

Hun doel is te werken met een klein maar kwalitatief hoogstaand gamma (5 wijnen).

Wijngaarden

De wijngaarden van Joostenberg (33 ha) zijn 50-50 beplant met rode en witte druivensoorten. Verder wordt er geëxperimenteerd met organische cultivatie, waarmee Joostenberg uiteindelijk een volledig organische wijn hoopt te creëren. De productie is beperkt tot 8000 kisten. Een echte boutique winery.

De broers Myburgh

Philip is verantwoordelijk voor de viticultuur, maar houdt zich ook bezig met wijnmarketing. Tyrrel studeerde eerst filosofie in Stellenbosch maar ontdekte al snel zijn roeping en hij rondde zijn studietijd af met een agrarische opleiding in Elsenburg. Vervolgens deed hij ervaring op in wijnkelders in St. Emilion, de Languedoc (Frankrijk) en Sanoma (Californië) en ook lokaal bij De

Meye en Villiera. Tyrrel ziet ook veel potentieel in Chenin Blanc want de bodemgesteldheid van Joostenberg is daar dan ook bijzonder geschikt voor.

Steenberg

Steenberg Vineyards ligt in het hartje van Constantia, tussen Kaapstad en Kaap de Goede Hoop. De eigenaar, het mediaconcern Johnnies Industrial Corporation (Johnnic), heeft sinds 1990 flink geïnvesteerd om dit historische eigendom nieuw leven in te blazen. Behalve een wijnboerderij bevinden zich op het grote landgoed een golf course, een prachtig hotel en een uitstekend restaurant.

Vernieuwing van historisch eigendom

Steenberg is de oudste wijnboerderij in Constantia. Deze werd in 1682 door gouverneur Simon van der Stel aan Catharina Ustings Ras gegeven en is heel lang in deze familie gebleven. Lange tijd werd hier echter geen wijn meer gemaakt. In 1990 is het fraaie landgoed gekocht door Johnnic, het mediaconcern van Cyril Ramaphosa. Daarmee werd het landgoed van 203 hectare in feite gered van de ondergang. Besloten werd het helemaal op te knappen in 18e eeuwse stijl. Direct na aankoop werden 70 hectare nieuwe wijngaarden aangeplant. Op dat moment waren er niet meer dan 7 hectare wijngaarden over, die in slechte staat verkeerden. Herman Hanekom is sinds 1990 als general manager ook verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de wijngaard. De eerste wijnen werden gemaakt in 1993. De productie was toen nog zo klein, dat deze alleen de dorst leste van de directeurs van Johnnic. Officieel was de '94-er de eerste Steenberg Sauvignon Blanc die op de markt kwam. Meteen een veelbelovende wijn en sedertdien is het alleen nog maar beter gegaan.

Geen overbodige technologie

Steenberg heeft een prachtig gerestaureerde kelder met de modernste gistings-apparatuur en een rijpingscapaciteit van 1.200 vaten. Hier wordt, net als in de wijngaarden, op een zo natuurlijk mogelijke manier gewerkt. De wijngaarden zijn nog jong. Er wordt nog geëxperimenteerd met druivenrassen en het domein moet zijn weg nog vinden. De nu ingeslagen richting lijkt de juiste. Topwijnen aan een betaalbare prijs.

Moderne klassiekers

De wijngaarden van Steenberg liggen op de oostelijke hellingen van de Constantiaberg, die samen met de Tafelberg de "ruggengraat" van het Kaapse schiereiland vormt. Ze staan hier onder directe, gunstige invloed van de winden van de False Bay. Het klimaat en de bodem van dit gebied worden beschouwd als de beste van Zuid-Afrika. Van de in totaal 70 hectare wijngaarden is 60% aangeplant met wit en 40% met rood. Als het aanplantprogramma is afgerond, beslaat de wijngaard in totaal 91 ha. De belangrijkste druivenrassen zijn Sauvignon Blanc, Chardonnay, Sémillon voor wit en Cabernet-Sauvignon, Merlot, Shiraz en Pinot Noir voor rood. De productie per jaar bedraagt 465.600 flessen en ligt in stijgende lijn. De wijnen staan hoog aangeschreven in John Platter's South African Wine Guide. Het zijn moderne kwaliteitswijnen, met elk een eigen karakter en stijl.